

4. Етимологічний словник української мови : У 7 т. Т. 5 : Р–Т / Уклад. : Р. В. Болдирев та ін. / Редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 2006. 704 с.

5. Балтаджи П. М. Юридична мова правозастосовних актів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 205 с.

6. Кривицький Ю. В. Українська мова як чинник ефективності правової реформи. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи* : матеріали XVII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 лист. 2021 р.) / Редкол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 34–38.

Макогончук Наталія Віталіївна,

старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент;

Голярдик Наталія Анатоліївна,

доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, кандидат психологічних наук, доцент

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

В умовах сьогодення необхідним є вивчення української мови з метою використання системи лінгвістичних одиниць для ефективного спілкування у різних життєвих комунікаціях. Вища школа покликана формувати компетентну мовну особистість, яка володітиме вміннями аналізувати інформацію, розв'язувати складні завдання, співпрацювати з іншими людьми тощо. Викладач повинен застосовувати на заняттях такі завдання, які сприяли б не тільки розвитку нової особистості, здатної самореалізуватися в сучасному житті, а й завдання, які набувають для студентів соціально значущого смислу. Саме тому важлива роль відводиться технології проблемного навчання української мови, тенденцією якої є самостійність пізнання, активність, креативність мислення.

На заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням» технологія проблемного навчання виявляється у самостійному пошуку студентами правильних рішень під час розв'язування проблемних (мовленнєвих, мовних) ситуацій, пізнавальних вправ і завдань, що організовує викладач, а потім пропонує нову змістову інформацію для

засвоєння на занятті. Основний зміст навчального заняття з використанням технології проблемного навчання становлять організаційні форми, методи та прийоми доцільного використання навчальних проблемних вправ, що стимулюють активну діяльність студентів. Основою проблемної технології є взаємодія викладача й студента з метою розв'язання наперед визначеної проблеми.

До технології проблемного навчання належать такі основні складники як «проблемна ситуація», «проблемна вправа», «проблемне завдання», «проблемне запитання».

Найбільший особистісно-розвивальний ефект, за твердженням Н. Голуб, мають проблемні ситуації, світоглядні парадокси, ситуації подолання буденності, пізнавальні завдання, дидактичні ігри, завдання з життєвопрактичним змістом, висування гіпотез, рефлексія логіки викладу, конструювання прикладів тощо [1]. Під час розв'язання проблеми студенти працюють над мовленнєвим, мовним, комунікативним матеріалом: порівнюють, класифікують, роблять висновки.

Матеріалом для створення проблемних завдань та ситуацій можуть бути мовні, мовленнєві, комунікативні поняття, лінгвістичні одиниці, текст, евристичні запитання, сократівський діалог, проблемні й дослідницькі питання, аналіз життєвих ситуацій тощо. Проблема, що містить вказівку параметрів і умов рішення, є проблемною вправою, що своєю чергою, може містити одне чи кілька проблемних завдань.

Будь-яка проблемна ситуація має у своєму змісті проблемну вправу чи задачу, яка повинна створювати для студентів певну теоретичну або практичну трудність. На заняттях «Української мови за професійним спрямуванням» доречно пропонувати до виконання такі проблемні вправи: вставити пропущені букви; до поданих слів дібрати синоніми та пояснити їх правопис: наприклад, портмоне, ревізія, декламатор, чаклун, темрява, юнак; виправити словосполучення; відредагувати речення; назвати джерела утворення фразеологічних зворотів та сфери їх функціонування.

Особливим різновидом пізнавальних завдань є завдання, які мають статус наукових проблем і які дістають розв'язання у виробничій і соціальній практиці. Проблема становить для студентів і навчальний текст, у ньому самому і в навчально-методичному апараті, що його супроводжує, задається «поворот» проблеми, закладаються проблемні ситуації.

Пропонуємо як зразки варіанти проблемних завдань до окремих навчальних тем.

Тема «Синоніми і пароніми у фаховому мовленні», проблемне завдання – пояснити різницю і значення таких слів, скласти речення з кожним словом: *відкривати, відчиняти, розгортами; скасувати, анулювати; даний, цей; дружній, дружний; любий, будь-який; громадський, громадянський.*

Тема «Літературна мова та її норми», проблемне завдання – знайдіть помилки щодо лексичних норм, напишіть правильно та придумайте речення із запропонованими словосполученнями:

Пам'ятка Т. Шевченку –

Виключення з правил –

Особовий приклад –

Присмний на вираз –

Тема «Лексика обмеженого функціонування і фахове мовлення», проблемне завдання – запропонуйте нормативні варіанти до словосполучень:

Виписка з протоколу –

Міроприємства райвідділу –

Таможений збір –

Змінена фамілія –

Заболів грипом –

Доберіть українські відповідники до слів іншомовного походження: *ліміт, баланс, компенсація, дебати, ратифікувати, унітарний, вето, конвенція, брокер, латентний.*

Тема «Морфологічні норми іменника та прикметника», проблемне завдання – поставте подані іменники у родовому відмінку однини: *Дніпро - , відсоток - , коридор - , Крим - , колектив - , страх - , мітинг - , понеділок - , журнал - .*

Часто проблемний момент в навчанні виникає, коли студенти стикаються з новими практичними умовами застосування вже набутих знань порівняно з умовами навчання, в яких ці знання набувалися [2]. Наприклад, у студентів викликають труднощі з визначення частини мови однозвучних слів у таких словосполученнях: *відкритий погляд і відкритий магазин*, тому вони не можуть безпомилково віднести їх до дієприкметників чи прикметників. Чи, скажімо, визначення роду іменників: *тюль, барель, Сибір, фальш.*

Важливими є завдання щодо написання зразків окремих документів, таких як заява, доручення, відгук на книгу тощо.

Таким чином, технологія проблемного навчання вимагає нових форм організації і проведення навчальних занять, сприяє вихованню мовної особистості, що продукує рідну мову.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Концептуальні засади сучасної методики навчання української мови в загальноосвітній школі / Н.Б. Голуб // Український педагогічний журнал. 2015. № 1. С. 107–118

2. Інноваційні технології навчання української мови і літератури/ Укладач О.І. Когут. Тернопіль: Астон, 2005. 204с.